

Směrnice na ochranu oznamovatelů

- **Nedodržování pravidel ochrany oznamovatelů dle Směrnice může mít zásadní dopady jak pro kraje, obce a další veřejnoprávní subjekty, tak pro ČR jako celek.**
- **Veřejnoprávní subjekty se v tuto chvíli musí připravovat na splnění povinností vyplývajících ze Směrnice spočívajících zejména v zavedení VOS a EOS.**

Mezi hlavní povinnosti vyplývající ze směrnice o ochraně osob, které oznamují porušení práva Unie, patří:

- a) **zavedení VOS splňujících parametry požadované Směrnicí,**
- b) **nastavení procesů vyřizování, zpracovávání a uchovávání oznámení v rámci VOS,**
- c) **zavedení externího oznamovacího systému (EOS) splňujícího parametry požadované směrnici,**
- d) **nastavení procesů vyřizování, zpracovávání a uchovávání oznámení v rámci EOS,**
- e) **příprava metodické podpory oznamovatelů, orgánů státní správy a samosprávy a dalších veřejnoprávních subjektů.**

Úkoly c) až e) bude v ČR vykonávat Ministerstvo spravedlnosti.

Územní samosprávné celky (orgán kraje a obce s minimálně 10 000 obyvateli). Obce, jako jediné z veřejnoprávních subjektů, mohou VOS sdílet, zejména v rámci dobrovolných svazků obcí.

Povinnosti povinných subjektů

Povinné subjekty budou v důsledku přímé aplikovatelnosti Směrnice v rámci VOS povinny zajistit:

- a) **Určení osoby odpovědné za přijímání oznámení a nakládání s ním (tzv. příslušná osoba).**
- b) Aby informace o způsobech oznamování prostřednictvím VOS a Ministerstva spravedlnosti (<https://oznamovatel.justice.cz/>) a kontaktní údaje příslušné osoby (telefonní číslo a její e- mailová nebo jiná adresa pro doručování) byly uveřejněny nejlépe způsobem umožňujícím dálkový přístup.
- c) **Aby oznamovateli bylo umožněno podat oznámení prostřednictvím VOS písemně nebo ústně** (a na jeho žádost i osobně v přiměřené lhůtě).
- d) **Aby se s podanými oznámeními mohla seznamovat pouze příslušná osoba a aby byla zajištěna ochrana totožnosti oznamovatele a dalších osob a informací uvedených v oznámení (zachovávání důvěrnosti).**
- e) **Řádné posouzení důvodnosti oznámení a jeho pravdivosti příslušnou osobou.**
- f) **Aby oznamovatel byl vyrozuměn o přijetí oznámení ve lhůtě 7 dnů od jeho podání a o výsledcích posouzení oznámení do 3 měsíců od potvrzení přijetí oznámení (respektive 3 měsíců a 7 dnů v případě, že oznamovatel o přijetí oznámení nebyl vyrozuměn).**
- g) **Přijetí vhodných opatření k nápravě nebo předejití protiprávnímu stavu v návaznosti na podané oznámení. Vhodná opatření k nápravě bude v závislosti na svých zjištěních navrhopvat příslušná osoba. Povinný subjekt sice nebude tímto návrhem vázán, nicméně bude povinen nějaké vhodné opatření přijmout. V opačném případě se může vystavit např. riziku uveřejnění oznámení a s tím spojeným rizikům represe a poškození reputace.**
- h) **V souladu se směrnici může povinný subjekt vedením VOS pověřit třetí osobu. Tím není nicméně dotčena jeho odpovědnost za plnění výše uvedených povinností.**

Účelem VOS je zřídit funkční oznamovací mechanismus, ke kterému budou mít oznamovatelé důvěru a o jehož existenci a fungování budou mít dobré povědomí. Informace o fungování oznamovacích systémů proto musí být povinným subjektem zpřístupněny způsobem umožňujícím dálkový přístup, ideálně například na jeho internetových stránkách.

Jak je z uvedeného zřejmé, příslušnou osobou nemusí být nutně zaměstnanec příslušného povinného subjektu, ale i „externí“ subjekt, například **pověřenec pro ochranu osobních údajů, advokát či obchodní společnost**. Na příslušnou osobu nejsou z hlediska její kvalifikace kladeny žádné požadavky. Mělo by jít nicméně o osobu, která dává záruku nestranného výkonu svých úkolů, a po vzoru transpozičních návrhů (ST č. 1150) také o osobu zletilou, svéprávnou a bezúhonnou, jakkoliv tyto požadavky ze Směrnice přímo nevyplývají.

Přijem oznámení a naložení s oznámením

Přijetí oznámení od oznamovatele protiprávního jednání je v rámci VOS svěřeno výlučně příslušné osobě. **Příslušná osoba musí mít k dispozici nástroje k zabezpečenému přijímání oznámení** a to:

- a) **písemně – elektronicky i v listinné podobě nebo**
- b) **ústně – osobně** (na žádost je potřeba v přiměřené lhůtě oznamovateli vyhovět vždy, i v případě, že jinak povinný subjekt přijímá oznámení pouze v písemné podobě) **i telefonicky**.

Oznámení musí příslušná osoba přijmout a zpracovat ve výše uvedených lhůtách. Příslušná osoba má povinnost oznamovatele vyrozumět do 7 dnů o přijetí oznámení a do 3 měsíců o způsobu jeho vyřízení.

Směrnice požaduje zavedení a provozování VOS způsobem, jenž povede k utajení totožnosti oznamující osoby a třetích osob a ochraně informací uvedených v oznámení. **Totožnost oznamovatele není možné sdělit bez jeho výslovného souhlasu třetí osobě ani orgánu, s výjimkou zákonem stanovených výjimek (např. případ dožadání ze strany orgánů činných v trestním řízení podle trestního řádu).**

Shrnutí:

Veřejnoprávní subjekty musí zavést Vnitřní Oznamovací Systém. To konkrétně znamená:

- **určit příslušnou osobu,**
- **uveřejnit informace o způsobu oznamování,**
- **umožnit oznamování písemně nebo ústně (telefonicky) a na žádost osobně,**
- **zachovávat důvěrnost totožnosti i informací uvedených v oznámení,**
- **posoudit oznámení z hlediska jeho důvodnosti a pravdivosti a vyrozumět oznamovatele ve stanovených lhůtách,**
- **přijmout opatření k nápravě,**
- **bezpečně uchovávat oznámení, jejich nahrávky či přepisy.**

Hlavním cílem ochrany oznamovatelů je umožnit odhalovat protiprávní jednání odehrávající se na pracovišti nebo při výkonu pracovní (či jiné obdobné) činnosti, kterých zaměstnanci a osoby v podobném postavení za normálních okolností zaměstnavatele nebo příslušné státní orgány neinformují, a to zejména ze strachu ze ztráty zaměstnání či jiného postihu. Může se však jednat i o oznámení jiného protiprávního jednání, které s činností zaměstnavatele nesouvisí, nicméně oznamovatel se o něm dozvěděl v souvislosti s prací. Z hlediska osobní působnosti zákona není důležité, zda oznamovatel výše zmíněnou práci v okamžiku podání oznámení stále vykonává, či ji vykonával v minulosti, nebo se o danou práci pouze ucházel a v rámci tohoto procesu se o protiprávním jednání dozvěděl.

Oblasti, kterých se musí oznamované protiprávní jednání týkat:

- a) zadávání veřejných zakázek;
- b) finanční služby, produkty a trhy a předcházení praní peněz a financování terorismu;
- c) bezpečnost a soulad výrobků s předpisy;
- d) bezpečnost dopravy;
- e) ochrana životního prostředí;
- f) radiační ochrana a jaderná bezpečnost;
- g) bezpečnost potravin a krmiv, zdraví a dobré životní podmínky zvířat;
- h) veřejné zdraví;
- i) ochrana spotřebitele a
- j) ochrana soukromí a osobních údajů a bezpečnost sítí a informačních systémů.

Shrnutí:

- **Oznamovatelem může být jen fyzická osoba.**
- **O oznamovaném jednání se oznamovatel musí dozvědět v souvislosti s prací (včetně dobrovolnictví, stáží atd.).**
- **Oznamované jednání musí porušovat právo EU ve vymezených oblastech.**
- **Porušením se jinak rozumí trestný čin, přestupek i ostatní protiprávní jednání bez ohledu na jejich povahu nebo závažnost.**
- **Oznamování je v určitých ohledech omezeno, pokud by zasahovalo do podstatných bezpečnostních zájmů ČR nebo některých typů smluvních a zákonných povinností, zejména povinnosti mlčenlivosti právnických a lékařských profesí.**
- **Oznamovatel je naopak ve většině případů liberován, pokud se vsouvislosti s oznámením dopustí nějakého protiprávního jednání.**

Jak zavést a provozovat VOS

1. **Informace** o způsobech oznamování musí být **přístupné nejlépe na webových stránkách** (s ohledem na zpřístupnění oznámení co nejširšímu spektru oznamovatelů, u nichž je dodržen pracovní kontext, např. dodavatelům apod.) **zaměstnavatele**. Takovými informacemi se rozumí zejména:
 - **Informace o podávání oznámení prostřednictvím VOS i EOS.**
 - **Kontaktní údaje pro oznamování.**
2. Je potřeba určit a poučit **příslušnou osobu**, kterou musí být **nezávislá a důvěryhodná osoba, která bude řádně poučená o své funkci a které budou k jejímu výkonu poskytnuty podmínky. Může se jednat např. o pověřence pro ochranu osobních údajů, advokáta, obchodní společnost či zaměstnance povinného subjektu.**
3. **Příjem oznámení** je umožněn **písemně anebo ústně** (i osobně v přiměřené lhůtě).
4. Co se týče **zpracování** oznámení, oznamovatele je potřeba nejprve nejlépe automatizovaným způsobem **vyrozumět do 7 dnů o přijetí oznámení.**
5. **Přístup** k podaným oznámením má **pouze příslušná osoba (osoby), která o nich zachovává mlčenlivost.**
6. Příslušná osoba musí provést **předběžné posouzení** oznámení, tzn. musí si zodpovědět zejména následující otázky: **Jedná se o oznámení podle Směrnice? Je dodržen tzv. pracovní kontext? O jaký druh protiprávního jednání se jedná (přestupek X trestný čin X jiné protiprávní jednání)? Postačuje oznamované jednání vyřešit interně?**
7. V této fázi má příslušná osoba povinnost oznamovatele vyrozumět o tom, že nejde o oznámení ve smyslu Směrnice, pokud dojde k takovému závěru (**do 3 měsíců od vyrozumění o přijetí oznámení, respektive 3 měsíců a 7 dnů v případě, že oznamovatel o přijetí oznámení nebyl vyrozuměn**).
8. V některých případech budou muset být skutečnosti nasvědčující tomu, že byl spáchán trestný čin, oznámeny **orgánům činným v trestním řízení**; případně důvodná podezření, že byl

spáchán přestupek, oznámena **orgánům správního trestání nebo jiným věcně příslušným orgánům veřejné moci.**

9. Jinak příslušná osoba informace uvedené v oznámení **prošetří, čímž se rozumí postup příslušné osoby blíže vymezený vnitřními předpisy.** Ten může např. uložit povinnost **součinnosti dalších osob (zejm. zaměstnanců) v rámci povinného subjektu, oprávnění vyžadovat písemnosti nebo jiné věci potřebné pro posouzení, oprávnění požadovat vysvětlení, oprávnění vstupovat do kanceláří a jiných prostor povinného subjektu atd.**
10. Příslušná osoba dále povinnému subjektu doporučí, pokud je to možné, přijetí **nápravných opatření. A to tak, aby z doporučení nebylo zřejmé, kdo je oznamovatelem a nedošlo k prozrazení ani jiných „důvěrných informací“ obsažených v oznámení.**
11. Příslušná osoba následně musí vyrozumět oznamovatele **o výsledku prošetření a oplánovaných či přijatých opatřeních (do 3 měsíců od vyrozumění o přijetí oznámení, respektive 3 měsíců a 7 dnů v případě, že oznamovatel o přijetí oznámení nebyl vyrozuměn).**
12. Příslušná osoba musí vést **evidenci údajů z oznámení, do níž bude mít přístup pouze příslušná osoba a uchovávat oznámení samotná, a to takovým způsobem, aby přístup k nim měla pouze příslušná osoba, a to po dobu nezbytně nutnou pro případ dalších šetření (i dalšími orgány veřejné moci).**